

Wojciech Góralski, “*Simulatae nuptiae nullius momenti sunt*”
(D. 23, 2, 30). Symulacja zgody małżeńskiej w najnowszym
orzecznictwie Roty Rzymskiej na przykładzie wybranych wyroków
(2014-2021), Wydawnictwo „Bernardinum”, Pelplin 2023, ss. 208

ks. dr Dawid Pietras FSSP
ORCID 0000-0002-2545-1751
e-mail: pietrasdawid@poczta.fm

W kanonicznym procesie sądowym o stwierdzenie *nullitatis matrimonii* nierzadko pojawia się tytuł z kan. 1101 § 2 KPK/83. W tej normie prawodawca kodeksowy stanowi o sytuacji wykluczenia przez nupturienta/nupturientów pozytywnym aktem woli samego małżeństwa bądź istotnego elementu czy przymiotu małżeństwa. Ta wada zgody małżeńskiej nazywana symulacją może być więc całkowita/absolutna (*simulatio totalis seu absoluta*) lub częściowa (*simulatio partialis*) i ma miejsce pomimo zewnętrznego wyrażenia zgody małżeńskiej. Zadaniem sędziów trybunału jest ocenić na podstawie zebranego materiału dowodowego, czy miała miejsce sytuacja opisanego powyżej wykluczenia poprzez pozytywny akt woli nupturienta, co skutkowało nieważnością małżeństwa. Wotowanie i wyrokowanie w tego typu sprawach nie jest proste, gdyż dotyczy to rzeczywistości wewnętrznej i jest *de facto* badaniem intencji nupturienta w momencie wyrażania przysięgi małżeńskiej.

W 2023 r. w wydawnictwie „Bernardinum” ukazała się publikacja ks. prof. dra hab. Wojciecha Góralskiego, która wnosi znaczny wkład w badania nad małżeńskim prawem materialnym w omawianym przedmiocie symulacji. Recenzentami tej monografii byli ks. prof. dr hab. Józef Krukowski oraz ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon. Swoje

opracowanie autor oparł na treści dziesięciu orzeczeń Roty Rzymskiej dotyczących procesów prowadzonych z tytułu symulacji małżeńskiej. Wyroki wydane były w latach 2014-21, co zakłada aktualność problematyki. Osiem z nich dotyczyło wyłącznie tytułów z symulacji (rozd. I, IV-X), dwa pozostałe złączone były z tytułami błędu (kan. 1097 § 2) – rozdz. II oraz poważnego braku rozeznania oceniającego (kan. 1095 nr 2) wraz z tytułem bojaźni szacunkowej (kan. 1103) – rozdz. III. Poszczególne wyroki stanowią kolejno dziesięć rozdziałów książki. Zauważyć należy, iż zostały one dobrane tak, by ukazać pełne spektrum zagadnienia. Wartość monografii podnosi także fakt, iż autor – dzięki ks. dr Grzegorzowi Erlebachowi, pracownikowi Roty Rzymskiej – dotarł do siedmiu wyroków dotąd nieopublikowanych. Każdy z wyroków został poddany analizie w kilku etapach, w których autor opisał kolejno okoliczności sprawy (wprowadzenie), motywy prawne oraz faktyczne, kończąc na uwagach do omawianego orzeczenia. Autor starał się ukazać najistotniejsze kwestie prawne zawarte w treści wyroków i zarazem najbardziej praktyczne. Ponadto, w przeprowadzonych analizach powołał się na wiele źródeł prawa, w tym na innych sześćdziesiąt pięć wyroków Roty Rzymskiej, zbiory systematyczne, dokumenty papieskie, a także na źródła teologiczne i patrystyczne. Uwzględnił ponad siedemdziesiąt pozycji literatury przedmiotu, w tym głównie w języku włoskim i polskim.

Autor przedstawił dwa wyroki Roty Rzymskiej dotyczące symulacji całkowitej (c. Cabarletti z 16.06.2020 r. – rozdz. IV; c. Heredia Estaban z 15.06.2021 r. – rozdz. VII). Zaznaczył w zakończeniu, iż przy tej sytuacji dochodzi do braku samej istoty umowy, która polega na wzajemnej zgodzie co do jej przedmiotu (*animus maritalis*). Zauważył także, iż ponensi zaakcentowali wagę *consensus matrimonii* oraz personalistyczny charakter małżeństwa. Co istotne, zaznaczył, iż w symulacji całkowitej nie tyle chodzi o brak intencji zawarcia małżeństwa, ale o obecność woli niezawarcia małżeństwa (pozytywny akt woli). Symulacja całkowita różni się więc od częściowej nie co do skutku (tym zawsze jest nieważność małżeństwa), ale co do pochodzenia i celu aktu woli wykluczającej.

Cztery wyroki dotyczą wykluczenia dobra potomstwa (*bonum prolis*): c. Yaacoub z 24.07.2014 – rozdz. II; c. Cabarletti z 16.06.2020 – rozdz. IV; c. Todisco z 15.07.2021 – rozdz. VIII; c. Da Costa Gomes z 15.12.2021 – rozdz. X. Podobnie jak przy symulacji całkowitej, ponensi zauważali potrzebę zaistnienia pozytywnego aktu woli (nie wystarczy nie chcieć mieć dzieci, ale trzeba chcieć je wykluczyć). Autor podkreślił, iż nieważność małżeństwa powoduje jedynie wykluczenie płodności strukturalnej, czyli obejmującej cały proces, przez który urzeczywistnia się płodność biologiczno-psychologiczna. Dla zaistnienia nieważności małżeństwa musi być wykluczone *ipsum ius*, a nie jedynie *exercitium iuris*. Owo wykluczenie prawa do aktów przez się zdolnych do zrodzenia potomstwa może być także absolutne (wieczyste), na czas określony bądź na czas nieokreślony albo hipotetyczne (warunkowe dopuszczanie *ipsum ius*). Natomiast skutku takiego nie osiąga kierowanie się przez małżonków zasadą odpowiedzialnego rodzicielstwa (np. odłożenie poczęcia na później).

Inne cztery wyroki dotyczą wykluczenia dobra wierności (*bonum fidei*): c. Erlebach z 3.07.2014 – rozdz. I; c. Cabarletti z 4.12.2020 – rozdz. V; c. Jaeger z 5.05.2020 – rozdz. VI; c. Heredia Estaban z 15.06.2021 r. – rozdz. VII. Na podstawie przeprowadzonych analiz autor publikacji podkreślił, iż należy rozróżnić jedność małżeństwa (*unitas*), która jest przymiotem, od wierności (*fidelitas*), która stanowi jego element (polega na wyłączności seksualnej małżonków wobec siebie). Autor zauważa także, iż przy tym tytule konieczne jest zastrzeżenie sobie przez nupturienta prawa do popełniania cudzołóstwa. Nie wystarczy więc sama wola popełnienia cudzołóstwa. Podkreśla także, iż omawiany tytuł dotyczy aktów zdolnych do zrodzenia potomstwa, oraz że wykluczenie wierności nie musi pociągać za sobą wykluczenia jedności.

Trzy wyroki opisane przez autora dotyczą wykluczenia nierozzerwalności (*bonum sacramenti*): c. Cabarletti z 31.07.2014 – rozdz. III; c. Cabarletti z 4.12.2020 – rozdz. V; c. Arellano Cedillo z 9.11.2021 – rozdz. IX. Autor zauważa, iż w wyrokach dużo miejsca poświęca się doktrynie Kościoła katolickiego w kwestii istotnego przymiotu, jakim jest nierozzerwalność małżeństwa. Łączy się to z miłością małżeńską.

Ponensi Roty Rzymskiej przypomnieli także, iż wykluczenie *ad tempus* lub warunkowe (hipotetyczne) skutkuje nieważnością małżeństwa także wtedy, gdy warunek się spełnia.

Jeden wyrok dotyczył wykluczenia godności sakramentalnej (*exclusio dignitatis sacramentis matrimonii*): c. Cabarletti z 4.12.2020 – rozdz. IV. Ponensi przy tym tytule dużo miejsca poświęcają zagadnieniu sakramentalności, która rodzi się na bazie chrztu obojga nupturientów. Nie jest ona istotnym przymiotem czy elementem małżeństwa. Omawiany wyrok ukazał sytuację, w której nupturient pozytywnym aktem woli wykluczył sakramentalność małżeństwa z powodu cynicznego podejścia do wiary i wyznawanego ateizmu. W wyroku podkreślono jednak, iż wiara czy jej brak nie wpływa bezpośrednio na *consensus matrimonii*.

Także jeden wyrok dotyczył wykluczenia dobra małżeństwa (*bonum coniugum*): c. Todisco z 15.07.2021 – rozdz. VIII, co rzadko spotyka się w praktyce sądowniczej. Analizując orzeczenie trybunału, w zakończeniu autor słusznie zauważa, iż zgoda małżeńska nie wiąże się z prawem do skutecznego osiągnięcia *bonum coniugum*. Związana jest natomiast z podjęciem określonych powinności sprzyjających temu dobru, chodzi bowiem o prawo *ad communionem vitae*. Wykluczenie więc prawa do potencjalnego dobra małżonków jest wykluczeniem samego celu instytucjonalnego małżeństwa. Natomiast intencja niekorzystania lub niewłaściwego korzystania z *ordinatio matrimonii ad bonum coniugum* nie powoduje nieważności małżeństwa.

Rzetelnie przeprowadzone analizy wyroków Roty Rzymskiej dotyczących kan. 1101 § 2 KPK/83 doprowadziły autora do istotnych wniosków. Zauważył on, iż w niemal każdym z tych wyroków wiele miejsca poświęcono pozytywnemu aktowi woli, jako jedynemu sposobowi dokonania symulacji (całkowitej i częściowej). Ponensi trybunału precyzowali także formy podjęcia tego aktu. Wyszczególnili także trzy rodzaje dowodów w procesach z tego tytułu: wyznanie sądowe i pozasądowe symulanta; przyczyna symulacji, która jest czymś innym niż przyczyna zawarcia małżeństwa; okoliczności (przed, w trakcie oraz po zawarciu małżeństwa). Podkreślali także, iż *causa simulandi*

winna być poważna (przynajmniej subiektywnie), by mogła skłonić nupturienta do symulacji.

Podsumowując tę recenzję, zauważyć należy, iż omawiana pozycja książkowa wpisuje się w zadanie Trybunału Roty Rzymskiej wyrażone w konstytucji apostolskiej *Praedicate Evangelium* papieża Franciszka z 2022 r., według której ten trybunał Kurii Rzymskiej ma troszczyć się o jedność orzecznictwa oraz nieść pomoc sądom niższych instancji poprzez wydawane orzeczenia (art. 200 §1). Sam prawodawca kodeksowy stanowi także, iż w realizacji prawa winno się uwzględniać orzecznictwo i praktykę Kurii Rzymskiej (kan. 19). Rozprawa ta jest więc ważna, gdyż ukazuje stronę praktyczną działania trybunału Stolicy Apostolskiej na przykładzie konkretnych wyroków. Łączy się ona z wcześniej wydanymi przez autora monografiami poświęconymi orzecznictwu rotalnemu w procesach małżeńskich. Dlatego bez wątpienia to kolejne i cenne opracowanie ks. prof. dra hab. Wojciecha Góralskiego ułatwi pracę pracowników trybunałów we właściwym rozumieniu omawianej normy oraz jej egzekwowaniu w konkretnych procesach sądowych o stwierdzenie nieważności małżeństwa z tytułu symulacji.